



SLOVENSKA.

Knezova knjižnica. Zbirka zabavnih in poučnih spisov. Izdaja „Slovenska Matica“. XI. zv. Uredil Fr. Levčec. V Ljubljani 1904. — Letošnji zvezek obsega dve povesti. Prva je Cankarjeva „ljubezenska zgodba“ „Križ na gori“.

Opojni vzduh Cankarjeve domišljije prevema tudi v tej povesti vsako vrsto. Kakor omamljen sledi čitatelj tem nejasnim podobam, posluša te sanjave besede in sočustvuje s temi ljudmi, ki so napol sence, napol živa bitja. To so ljudje iz Globeli, samotne kotline, ki je na vse strani zabita in ločena od sveta. Oni si želé vrniti iz Globeli v svet, da se razširijo in da najdejo novo polje za svoje delovanje. Glavni junak je „umetnik“ Mate, prava Cankarjeva postava; on je izprijen študent, „lump“, „vagabund“, ki spi pod kozolcem in propade v slabi družbi. A dvigne ga podoba Hance, cerkvenikove hčere iz Globeli. V to osebo je Cankar vlil vso nežnost svojega talenta. Namesto dejanj so mu čustva, ki so opisana s tako dušeslovno fineso, da smemo imenovati Hanco eno najboljših Cankarjevih ustvaritev. Tudi smo s presenečenjem srečali tu prvega človeka iz mesa in krvi v Cankarjevih povestih — Amerikanca Toneta. Vsa moč je v dialogih, ki so pa vsaj v prvem delu mnogo preveč gostobesedni. Sicer tudi v tej povesti Cankar zliha nad slovensko „inteligentno“ družbo ostri žolč svoje satire in ji ne prizanaša z udarci, od pijanega učitelja in nenravne koketne učiteljice do „klavnega pevskega zbora“ čitalnice na deželi. Vendar sta dve stvari, po katerih se dviga ta Cankarjeva povest visoko nad prejšnje običajne njegove stvari: Hanca je slikana kot нравno nepokvarjeno bitje, kot „angel varuh“, in ko gre iz Globeli v neznani svet iskat službe in bodočnosti, ne lega nad njo tema obupnosti, ampak Cankar vidi, da je „zrastel nad Globeljo na zlatordečem ozadju silen križ, koprneč na nebu, in v radostni slutnji je zušumelo drevje“. Tako se zlivajo vsi ti polzvočni, boječ trepetajoči glasovi bolnih duš v

sklepen harmoničen akord, ki ga sicer le slutimo, a ki nas zadovoljuje.

Ali pomeni ta radostna slutnja novo dōbo tudi Cankarju? Naj gre za Hanco in Matetom!

Vsa drugačna je druga povest. Pisatelj ki se je skrtil za imenom L. Devetaka, nam je napisal „Spomine gospoda Ignacija Brumna“. Nismo našli v teh „Spominih“ niti najmanje originalnosti, a še manj estetičnega okusa, da o morali niti ne govorimo. Gospod „Devetak“ nam pove svoj namen takoj izpočetka. Pokazati nam hoče, da so mnogočislani narodni prvaki podli ljudje, take propalice, da se mora vsakdo od njih s studom obrniti, kdor dvigne zastor od njihovega zasebnega življenja. Gospod „Devetak“ naj nosi sam odgovornost za to svojo trditve! Mi samo konstatiramo, da je njegova povest z vsakega stališča pod vsako kritiko. Vsaka poteza je sirova in neotesana, o tehniki ni niti govora; izrazi so banalni, pripovedovanje prostaško in vsebina gnusna. Obžalujemo, da je tak izdelek izšel v „Knezovi knjižnici“.

Dr. E. L.

Slovenci v šomodski županiji na Ogrskem. Zgodovinska, narodopisna in književna črtica. Napisal Anton Trstenjak. Cena 1 K. V Ljubljani 1905. Založil A. Trstenjak. Str. 115. — Poučno delo nam je podal tu gospod pisatelj, ki je prehodil kraje, katerih prebivalstvo popisuje. Po zadnjem ljudskem štetju bi bilo na Ogrskem 74.535 Slovencev z zaladski, v železni in v šomodski stolici. Seveda je to število še mnogo večje v resnici. Pisatelj popisuje po vrsti Taranj, Hrvate v šomodski županiji, slovenske izselce, Šurđ, Štefana Kuzmića in njegove rojake ter prodiranje Mažarov v slovanske vasi. Z nekako posebno simpatijo popisuje protestante, ki pa niso zabranili pomažarjenja ogrskih Slovencev. Na črti od Dunaja do Zemuna je poleg Slovencev še 188 552 Hrvatov in 434 661 Srbov, skupaj 697.748 Slovanov. Žalostno, da so te narodnosti na Ogrskem dandanes popolnoma pod gospodstvom Mažarov! Knjigi je pridejan zemljevid Slovencev v šomodski županiji na Ogrskem.